

Dagvlinderwaarnemingen Overasseltse en Hatertse Vennen 2021

**Met een hoofdstuk over de kleine vuurvlinder *Lycaena phlaeas*:
voor- en najaarsgeneraties en de variatie *f. caeruleopunctata***

**Hans Hollander
21 november 2021
Rapport 39**

ir. Hans Hollander
Oudelaan 2005
6605 SC Wijchen
06 -37384467
hanshollander@xmsnet.nl

Overige publicaties: <https://fauna-onderzoek-wijchen.nl/content/publicatielijst>

Groentje, Hatertse Vennen-cetraal, 5 juni 2018.

Inhoud

INHOUD	3
1 INLEIDING	4
1.1 AANLEIDING	4
1.2 UITVOERING	4
1.3 LEESWIJZER	4
2 GEBIEDSBESCHRIJVING EN METHODE	5
2.1 LIGGING EN GEBIEDSBESCHRIJVING	5
2.2 BEGRENZING ONDERZOEKSGBIED	6
2.3 BEZOEKEN	6
2.4 METHODEN	7
3 WAARNEMINGEN GEHELE GEBIED 2011-2021	8
3.1 SOORTEN	8
3.2 RUIMTELIJK BEELD WAARNEMINGEN	8
4 WAARNEMINGEN PER DEELGEBIED 2021	10
4.1 OVERZICHT DEELGEBIEDEN	10
4.2 MUNNEKEVELD	11
4.3 HEIVELD	12
4.4 BULLENKAMP	13
4.5 HATERTSE VENNEN-CENTRAAL	14
4.6 HATERTSE VENNEN-OOST	15
5 KLEINE VUURVLINDER	16
5.1 INLEIDING	16
5.2 OVERZICHT WAARNEMINGEN KLEINE VUURVLINDER	16
5.3 VERSPREIDINGSKAARTJES PER GEBIED	17
5.4 MAXIMA PER GEBIED PER JAAR PER MAAND	20
5.5 MAXIMA PER GEBIED PER JAAR - VOORJAAR EN NAJAAR	20
5.6 VARIATIE F. CAERULEOPUNCTATA	21
REFERENTIES	23
BIJLAGE 1. DEELGEBIEDEN (WAARNEMING.NL)	24

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Vanaf 2003 woon ik in Wijchen en vanaf 2005 inventariseer ik jaarlijks diverse soorten of soortgroepen. Dit startte in 2005 met een broedvogelinventarisatie van Scouting-terrein St. Walrick. In 2011 en 2016 heb ik (op basis van een SBB-vergunning) de Alvernese Heide geïnterviewd, o.a. op dagvlinders. In 2018 (idem) het gebied Boskant-Bullenkamp, o.a. ook op dagvlinders. In het voorjaar van 2021 verkreeg ik een inventarisatie-vergunning van SBB voor dag- en nachtvinders in de Hatertse en Overasseltse Vennen. Door omstandigheden heb ik het Vennengebied in 2021 pas weer vanaf oktober regelmatig bezocht. Dit rapport geeft een overzicht van mijn dagvlinderwaarnemingen in 2021 in het gehele gebied, met speciale aandacht voor de kleine vuurvlinder.

1.2 Uitvoering

In 2021 heb ik op 16 dagen dagvlinderwaarnemingen in het gebied gedaan (zie 2.3), waarbij ik in vijf deelgebieden op veelal dezelfde routes zocht naar dag- en dagactieve nachtvinders. Alle waarnemingen zijn ingevoerd op waarneming.nl. Enkele deelgebieden zijn vooral bezocht: Munnekeveld, Heiveld, Bullenkamp, Hatertse Vennen-centraal en Hatertse Vennen-oost (elk gebied op maximaal 6 dagen in 2021). Daarbij is tevens een overzicht van al mijn dagvlinderwaarnemingen vanaf 2011 opgenomen.

Sinds 2017 zoek ik op een aantal locaties op Munnekeveld, Heiveld en Bullenkamp in september en oktober gericht naar kleine vuurvlinders. De waarnemingen van deze soort in deze deelgebieden vanaf 2017 zijn nader geanalyseerd in hoofdstuk 5, waarbij een poging is gedaan iets te kunnen zeggen over voorjaars- en najaarsgeneraties en waarnemingen zijn besproken van de variatie met blauwe vlekjes, *Lycaena phlaeas f. caeruleopunctata*.

1.3 Leeswijzer

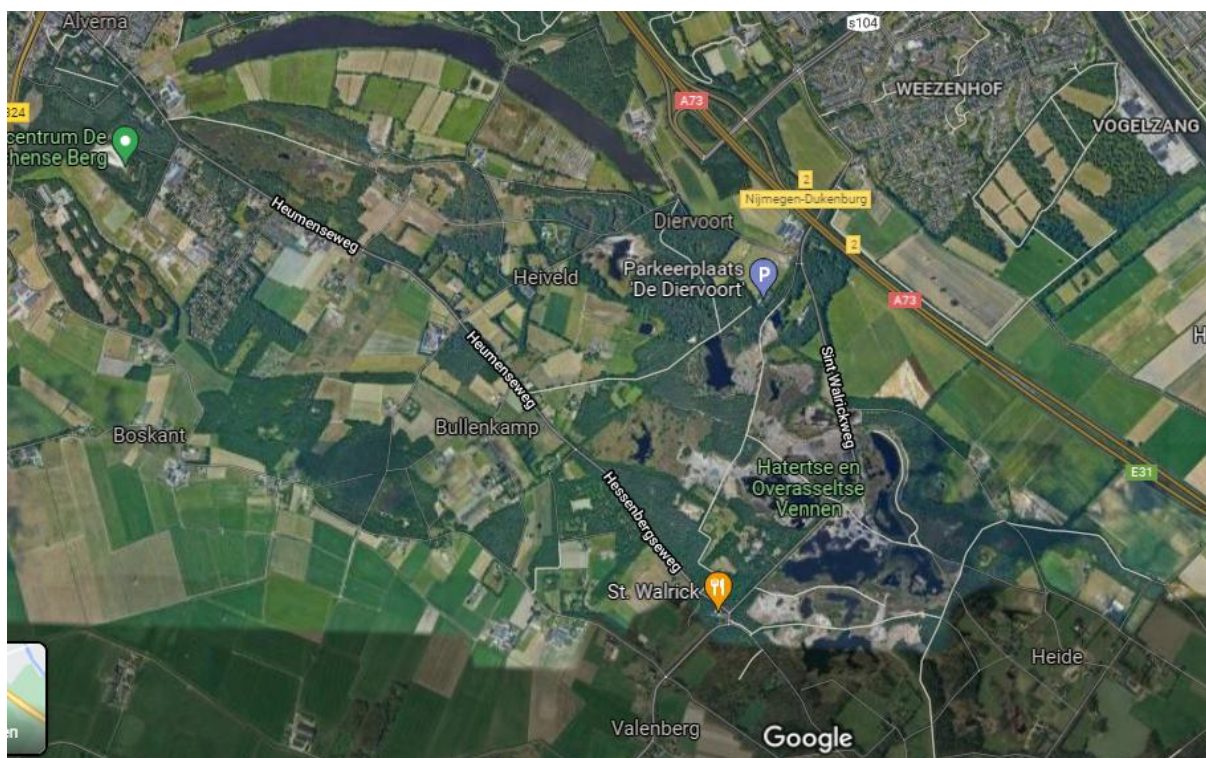
Hoofdstuk 2 geeft een korte kenschets van het gebied en verantwoordt de uitgevoerde bezoeken en toegepaste methode. Hoofdstuk 3 geeft de dagvlinderwaarnemingen in 2021 (vergeleken met waarnemingen vanaf 2011) voor het gehele gebied. Hoofdstuk 4 zoomt in op de vijf deelgebieden die vooral zijn bezocht. Speciale aandacht aan de kleine vuurvlinder is gegeven in hoofdstuk 5. Tot slot worden de gebruikte referenties gegeven.

2 Gebiedsbeschrijving en methode

2.1 Ligging en gebiedsbeschrijving

De Hatertse en Overasseltse Vennen betreft formeel het vennengebied van ca. 520 hectare in de gemeentes Heumen en Wijchen, provincie Gelderland (figuur 1). Het gebied bestaat uit zo'n twintig vennen en het omliggende rivierduin-, heide- en bosgebied. Het gebied ligt ten zuidwesten van Nijmegen, ten zuidoosten van Wijchen en Alverna en ten noorden van Overasselt; rond het gebied liggen de buurtschappen Blankenberg, Heide, De Schatkuil en Valenberg in de gemeente Heumen en Bullenkamp, Diervoort en Heiveld in de gemeente Wijchen (Wikipedia).

In dit rapport betreft de Hatertse en Overasseltse Vennen het gehele gebied van 8,29 km² (op basis van de gegevens van waarneming.nl) tussen Alverna (west) en Heide (oost) en tussen het Wijchens Ven (noord) en de Boskant-Zandbergseweg (zuid) (figuur 2). Het gebied is grotendeels in eigendom en beheer van Staatsbosbeheer, maar er zijn ook veel particuliere gronden. Het gebied is een afwisseling van bos (grove den, zomereik), vennen, heide en extensieve landbouwgrond.

Figuur 1. Overasseltse en Hatertse Vennen.

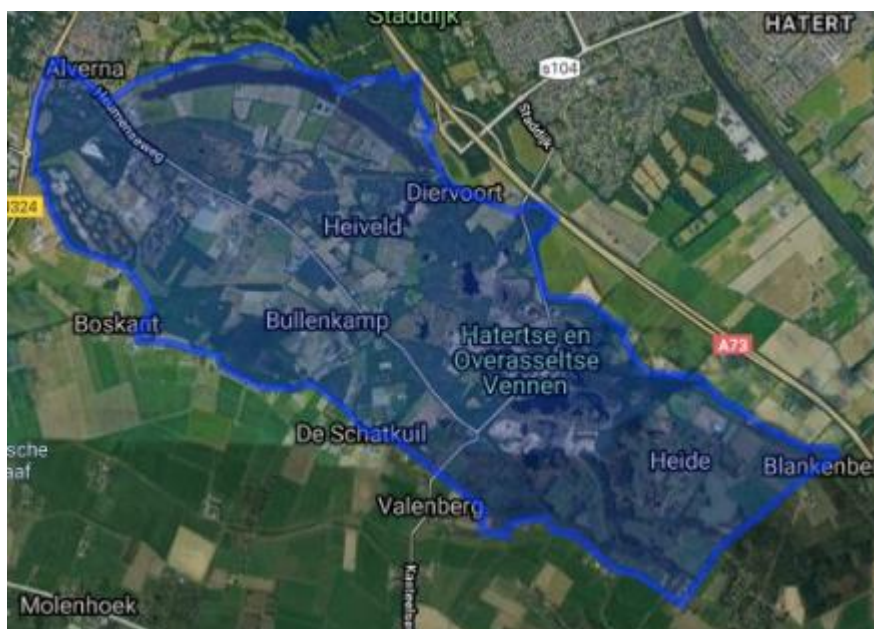
In 2010 besloot de provincie Gelderland in samenwerking met het Waterschap Rivierenland en Staatsbosbeheer de verdroging aan te pakken. Oorspronkelijk was het plan om 70 hectare bos te kappen, maar dit werd gehalveerd tot 36 hectare, wat 11 procent van het bos is. Tussen juni en december 2013 werden grote stukken bos gekapt en omgezet in heide. Vier dichtgegroeide vennen zijn uitgebaggerd, zodat ze opnieuw voldoende water bevatten. Enkele stukken landbouwgrond zijn naar natuur omgevormd. In 2019 is onderzocht wat het resultaat is van de uitgevoerde boskap. De conclusie luidt dat de doelen van het Vennenproject grotendeels zijn behaald doordat de meeste waterpeilen zijn gestegen. Ook het gewenste

heideherstel is gerealiseerd door een grotere hoeveelheid kwalitatief goed ontwikkelende heide, en is er tevens een ruimtelijk verbonden heidegebied gevormd (Wikipedia).

2.2 Begrenzing onderzoeksgebied

Het onderzoeksgebied is weergegeven in figuur 2. In dit rapport betreft de Hatertse en Overasseltse Vennen het gehele gebied van 8,29 km² (blauwe markering volgens de gebiedsinformatie op waarneming.nl). In dit rapport is, zoals op waarneming.nl, verder onderscheid gemaakt in de deelgebieden Munnekeveld, Heiveld, Boskant-Bullenkamp, Hatertse Vennen-centraal en Hatertse Vennen-oost (bijlage 1). Er vallen binnen de blauwe markering nog enkele andere deelgebieden (Wijchens Ven, Heide, Schatkuil) die niet in dit rapport zijn besproken. De vijf bezochte deelgebieden zijn in 2021 niet volledig onderzocht:

- Munnekeveld: vooral het deel ten noorden van het doorgaande fietspad.
- Heiveld: vooral het deel ten noorden van de Gasthuisbergweg.
- Boskant-Bullenkamp: vooral het heideterrein in de zuidoosthoek.
- Hatertse Vennen-centraal: vooral het zuidelijke deel.
- Hatertse Vennen-oost: vooral het centrale deel.

Figuur 2. Overasseltse en Hatertse Vennen zoals gebruikt in dit rapport (bron: waarneming.nl).

2.3 Bezoeken

Tabel 1 geeft aan op welke dagen in 2021 dagvlinderwaarnemingen zijn gedaan in de vijf deelgebieden. Het gebied is vaker bezocht in 2021, maar de dagen waarop géén dagvlinderwaarnemingen zijn gedaan, zijn niet in de tabel opgenomen. In totaal zijn er 16 waarneemdagen in 2021; per gebied was dit 3 tot 6.

Gebied	20-feb	26-mrt	29-mrt	30-mrt	31-mrt	16-apr	26-apr	7-mei	29-mei	20-aug	21-aug	10-sep	24-sep	1-okt	8-okt	15-okt	Totaal waarneem dagen
Munnekenveld			1		1	1		1		1		1					6
Heiveld		1	1		1					1			1				5
Boskant Bullenkamp				1					1	1	1		1			1	6
Hatertse Vennen centraal	1							1						1			3
Hatertse Vennen oost	1						1	1				1			1		5
Deelgebieden bezocht	2	1	2	1	2	1	1	3	1	3	1	1	3	1	1	1	25

Tabel 1. Overzicht bezoeken 2021.

2.4 Methoden

Er is in 2021 geen gerichte inventarisatie uitgevoerd. Alle waarnemingen zijn zichtwaarnemingen tijdens wandelingen door het gebied, waarbij specifiek naar dagvlinders is gezocht. Uitgangspunt hierbij was geschikt vlinderweer (boven de 10°C, bij voorkeur zonnig, geen neerslag). Wandelingen vonden vooral in de middag plaats. Er is niet specifiek gezocht naar rupsen. Van een deel van de waarnemingen zijn foto's gemaakt.

Bovenstaande geldt grotendeels ook voor de kleine vuurvlinder. In september en oktober 2021 zijn voor deze soort Munnekeveld, een deel van Heiveld en het heitje bij Boskant-Bullenkamp meer systematisch onderzocht door het afspeuren van terreindelen door zigzag te lopen. Hiermee is de trefkans aanzienlijk vergroot. Door het lopen van een rechte lijn worden vlinders gemist die verder dan enkele meters van de lijn op de grond zitten. Bij het lopen van een zigzag worden deze wel opgemerkt, deels omdat ze opvliegen. Dit is een herhaling van eerdere bezoeken vanaf 2017 in de drie deelgebieden in de maanden september en oktober. Overigens zijn in hoofdstuk 5 alle waarnemingen van de soort in de drie deelgebieden besproken, waarbij de bezoekfrequentie in andere maanden minder intensief was.

Van een groot aantal kleine vuurvlinders zijn foto's gemaakt om het vlekkenpatroon te kunnen controleren. Dit specifiek om exemplaren van de variatie *f. caeruleopunctata* (zie ook Veling, 1998; Van Gilst, 2019; Costers, 2000) vast te stellen. De waarnemingen in de Hatertse en Overasseltse Vennen zijn besproken in paragraaf 5.4.

Landkaartje 26 augustus 2018.

3 Waarnemingen gehele gebied 2011-2021

3.1 Soorten

In totaal heb ik in de Overasseltse en Hatertse Vennen vanaf 2011 25 soorten dagvlinders waargenomen. In 2021 betrof dit 17 soorten (tabel 2). Een aantal soorten die ik van 2011-2020 wel heb waargenomen, heb ik in 2021, mede vanwege minder bezoeken, niet waargenomen: twee dikkopjes, eikenpage, boomblauwtje, twee vossen, landkaartje en oranje zandoogje. In 2021 vielen mij vooral de lagere aantallen en (in een aantal gebieden rond Wijchen) het ontbreken van icarusblauwtje en boomblauwtje op.

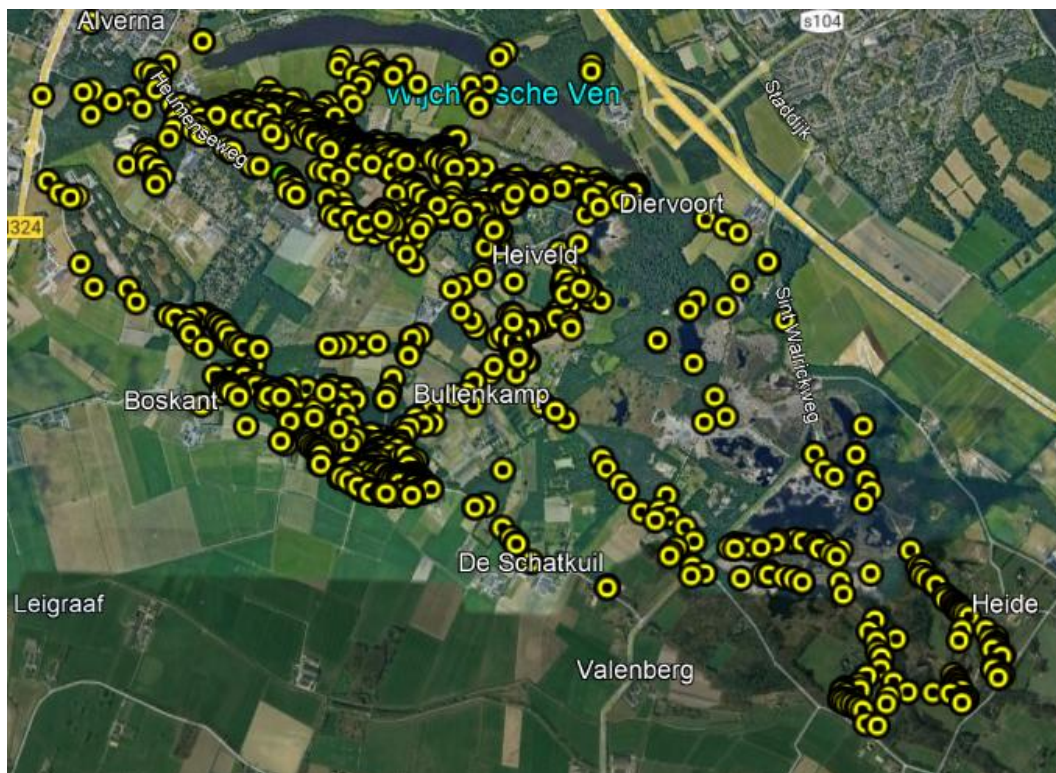
Soort	Eerste	Wn	Ind	Laatste	Eerste	Wn	Ind	Laatste
1 Zwartsprietdikkopje - <i>Thymelicus lineola</i>	17-6-2014	17	22	21-6-2019				
2 Groot dikkopje - <i>Ochlodes sylvanus</i>	17-6-2014	39	42	29-5-2020				
3 Oranjetipje - <i>Anthocharis cardamines</i>	11-5-2011	46	61	10-4-2020	30-3-2021	8	9	29-5-2021
4 Groot koolwitje - <i>Pieris brassicae</i>	17-4-2014	116	130	23-7-2020	20-8-2021	8	9	24-9-2021
5 Klein koolwitje - <i>Pieris rapae</i>	23-4-2011	266	329	25-9-2020	29-3-2021	51	73	15-10-2021
6 Klein geaderd witje - <i>Pieris napi</i>	17-4-2014	264	342	23-8-2020	7-5-2021	26	38	24-9-2021
7 Citroenvlinder - <i>Gonepteryx rhamni</i>	23-4-2011	89	100	23-7-2020	20-2-2021	21	21	29-5-2021
8 Kleine vuurvlinder - <i>Lycaena phlaeas</i>	5-5-2011	281	304	25-9-2020	26-4-2021	89	106	15-10-2021
9 Eikenpage - <i>Favonius quercus</i>	29-6-2014	10	11	8-7-2018				
10 Groentje - <i>Callophrys rubi</i>	5-5-2011	9	20	29-4-2019	26-4-2021	2	2	26-4-2021
11 Boomblauwtje - <i>Celastrina argiolus</i>	23-4-2011	53	61	23-8-2020				
12 Bruin blauwtje - <i>Aricia agestis</i>	10-6-2016	9	11	23-7-2020	20-8-2021	3	3	24-9-2021
13 Icarusblauwtje - <i>Polyommatus icarus</i>	11-5-2011	56	67	23-7-2020	29-5-2021	1	1	29-5-2021
14 Kleine parelmoervlinder - <i>Issoria lathonia</i>	13-5-2016	40	55	23-7-2020	20-8-2021	2	2	24-9-2021
15 Atalanta - <i>Vanessa atalanta</i>	20-3-2014	44	49	23-8-2020	29-3-2021	9	9	24-9-2021
16 Distelvlinder - <i>Vanessa cardui</i>	21-6-2019	58	60	14-10-2019	20-8-2021	1	1	20-8-2021
17 Dagpauwoog - <i>Aglais io</i>	28-4-2012	26	32	25-9-2020	26-3-2021	26	26	8-10-2021
18 Kleine vos - <i>Aglais urticae</i>	19-3-2011	10	11	21-5-2018				
19 Grote vos - <i>Nymphalis polychloros</i>	5-4-2019	1	1	5-4-2019				
20 Gehakkelde aurelia - <i>Polygonia c-album</i>	27-8-2017	15	16	19-6-2020	29-3-2021	3	3	30-3-2021
21 Landkaartje - <i>Araschnia levana</i>	13-5-2016	12	13	26-8-2018				
22 Bruin zandoogje - <i>Maniola jurtina</i>	6-6-2014	246	403	23-7-2020	20-8-2021	1	1	20-8-2021
23 Oranje zandoogje - <i>Pyronia tithonus</i>	15-7-2016	16	27	23-7-2020				
24 Bont zandoogje - <i>Pararge aegeria</i>	23-4-2011	169	205	25-9-2020	20-8-2021	46	52	8-10-2021
25 Hooibeestje - <i>Coenonympha pamphilus</i>	26-4-2014	107	137	25-9-2020	29-5-2021	15	17	21-8-2021
Totaal		1999	2509			312	373	

Tabel 2. Dagvlinderwaarnemingen van de auteur in de Overasseltse en Hatertse Vennen 2011-2020 en in 2021.

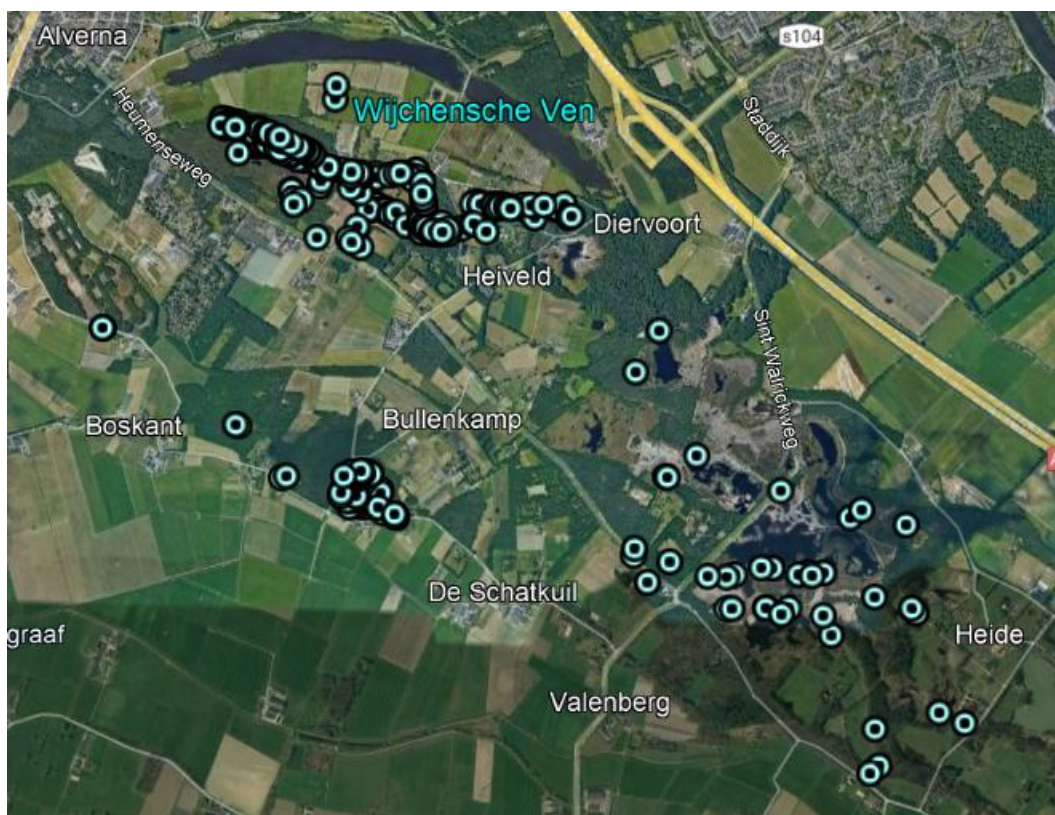
3.2 Ruimtelijk beeld waarnemingen

In figuur 3 staan alle dagvlinderwaarnemingen van 2011-2020 in de Overasseltse en Hatertse Vennen (totaal 1999 waarnemingen). Waarnemingen zijn vooral gedaan in 1) Munnekeveld (zie ook Hollander, 2001 & 2016) en Heiveld, de twee deelgebieden in de figuur tussen Alverna en Diervoort, 2) Boskant-Bullenkamp (zie ook Hollander, 2018) en 3) het zuidelijk deel van Hatertse Vennen-oost. Er zijn veel minder waarnemingen gedaan in Hatertse Vennen-centraal, Schatkuil, Heide en langs het Wijchens ven.

In figuur 4 staan alle dagvlinderwaarnemingen van 2021 (totaal 312 waarnemingen). Ook uit deze figuur blijkt dat in 2021 vooral waarnemingen zijn gedaan in Munnekeveld, Heiveld, Bullenkamp (met name het heideterrein) en het middengedeelte van Hatertse Vennen-oost.

Figuur 3. Alle dagvlinderwaarnemingen 2011-2020.

Figuur 4. Alle dagvlinderwaarnemingen 2021.

4 Waarnemingen per deelgebied 2021

4.1 Overzicht deelgebieden

Vijf deelgebieden zijn (vanaf 2011) min of meer regelmatig bezocht en zo ook in 2021. Dit zijn de deelgebieden zoals op waarneming.nl worden gehanteerd: Munnekeveld, Heiveld, Boskant-Bullenkamp, Hatertse Vennen-centraal en Hatertse Vennen-oost. De deelgebieden Schatkuil, Heide en Wijchens Ven zijn niet veel bezocht en worden verder niet besproken.

Tabel 3 geeft een samenvatting van de waarnemingen in 2021 zoals verder in dit hoofdstuk besproken. Tevens is weergegeven (groen) welke soorten eerder door de auteur in het deelgebied zijn waargenomen (2011-2020). In totaal betreft het 25 dagvlindersoorten, waarvan er in 2021 17 zijn waargenomen. Een algemene soort als bruin blauwtje is in 2021 niet gezien, omdat er geen bezoeken in de vliegtijd van deze soort waren.

Soort	MV	HV	BB	HVc	Hvo
1 Atalanta	5	2			2
2 Bont zandoogje	16	7	21	3	6
3 Boomblauwtje					
4 Bruin blauwtje	1	2			
5 Bruin zandoogje					
6 Citroenvlinder	5	5	4	3	3
7 Dagpauwoog	12	7		1	3
8 Distelvlinder			3		
9 Eikenpage					
10 Gehakelde aurelia	1	1	1		
11 Groentje					2
12 Groot dikkopje					
13 Groot koolwitje	2	5	2		
14 Grote vos					
15 Hooibeestje	9	3	5		
16 Icarusblauwtje			1		
17 Klein geaderd witje	12	14	10		1
18 Klein koolwitje	18	33	18		2
19 Kleine parelmoervlinder		2			
20 Kleine vos					
21 Kleine vuurvlinder	34	23	35	1	12
22 Landkaartje					
23 Oranje zandoogje					
24 Oranjetipje	2	1	2		
25 Zwartsprietdikkopje					
Totaal individuen	117	105	102	8	31
Soorten 2011-2020	22	22	23	10	18
Soorten 2021	12	13	13	4	8

Tabel 3. Waarnemingen in 2021 in de 5 in dit rapport besproken deelgebieden. Groen: soort eerder door auteur waargenomen 2011-2020.

4.2 Munnekeveld

In Munnekeveld zijn van 2011 t/m 2020 22 soorten waargenomen (zie ook Hollander, 2011 & 2016), in 2021 12 soorten. Dit waren vooral algemene soorten, waaronder kleine vuurvinder. In 2021 is daarbij voor het eerst ook een bruin blauwtje waargenomen (tabel 4). Opvallend in 2021 was hier, maar ook in andere terreinen rond Wijchen, het ontbreken of in zeer geringe aantallen voorkomen van icarusblauwtje en boomblauwtje waar deze eerder meer en vaker werden gezien. Ook bruin zandoogje, groentje en kleine parelmoervlinder die eerder wel zijn waargenomen, zijn in 2021 niet gezien.

Munnekeveld		21						
	11t/m20	29-mrt	31-mrt	16-apr	7-mei	20-aug	24-sep	Totaal
1 Atalanta	7	1					4	5
2 Bont zandoogje	36					9	7	16
3 Boomblauwtje	16							
4 Bruin blauwtje							1	1
5 Bruin zandoogje	5							
6 Citroenvlinder	27	2		3				5
7 Dagpauwoog	4	2	2	2			6	12
8 Distelvlinder	15							
9 Eikenpage	1							
10 Gehakelde aurelia	1	1						1
11 Groentje	3							
12 Groot dikkopje	1							
13 Groot koolwitje	22					1	1	2
14 Hooibeestje	10					9		9
15 Icarusblauwtje	18							
16 Klein geaderd witje	92					12		12
17 Klein koolwitje	62					13	5	18
18 Kleine parelmoer	6							
19 Kleine vos	2							
20 Kleine vuurvinder	149				2	5	27	34
21 Landkaartje	1							
22 Oranje zandoogje	1							
23 Oranjetipje	8			2				2
Totaal individuen	487	6	2	7	2	49	51	117
Soorten	22	4	1	3	1	6	7	12
Waarneemdagen	63							6

Tabel 4. Waarnemingen Munnekeveld in 2011-2020 (totaal) en in 2021. Rechts bruin blauwtje, Munnekeveld 20 augustus 2021.

Bullenkamp 20 augustus 2021. Links noordrand westelijk deel, rechts oostelijk deel. Kleine vuurvinders zitten vooral op de open, zandige stukken zoals rechts. Er is alweer veel opslag.

4.3 Heiveld

In Heiveld zijn van 2013 t/m 2020 22 soorten waargenomen, in 2021 13 soorten. Dit zijn vooral algemene soorten, waaronder bruin blauwtje, kleine vuurvinder en kleine parelmoervlinder. In 2021 zijn geen nieuwe soorten waargenomen (tabel 5). Het lage aantal waarnemingen voor de zomer van 2021 indiceert dat het onderzoek niet intensief was. Ook hier is icarusblauwtje in 2021 niet gezien.

Heiveld	13t/m20	21						Totaal
		26-mrt	29-mrt	31-mrt	7-mei	20-aug	24-sep	
1 atalanta	8					2		2
2 boomblauwtje	22							
3 bont zandoogje	38					7		7
4 bruin blauwtje	20					2		2
5 bruin zandoogje	264							
6 citroenvlinder	21		2	3				5
7 dagpauwoog	9	1	1	2			3	7
8 distelvlinder	25							
9 gehakelde aurelia	4		1					1
10 groot dikkopje	17							
11 groot koolwitje	36					5		5
12 hooibeestje	97					3		3
13 icarusblauwtje	28							
14 klein geaderd witje	77					13	1	14
15 klein koolwitje	103		1	1		24	7	33
16 kleine parelmoervlinder	38					1	1	2
17 kleine vos	4							
18 kleine vuurvinder	63				1	9	13	23
19 landkaartje	1							
20 oranje zandoogje	6							
21 oranjetipje	5			1				1
22 zwartsprietdikkopje	22							
Totaal individuen	908	1	5	7	1	66	25	105
Soorten	22	1	4	4	1	9	5	13
Waarneemdagen	62							6

Tabel 5. Waarnemingen Heiveld in 2011-2020 (totaal) en in 2021.
Kleine parelmoervlinder op Heiveld, 20 augustus 2021.

Heitje Heiveld; smalle strook aan de noordoostzijde (lopend van west naar oost).

4.4 Bullenkamp

In de Bullenkamp zijn van 2011 t/m 2020 23 soorten waargenomen (zie ook Hollander, 2018), in 2021 11 soorten. Dit zijn vooral algemene soorten, waaronder kleine vuurvinder. In 2021 zijn geen nieuwe soorten waargenomen (tabel 5). Er is slechts één icarusblauwtje gezien.

Boskant-Bullenkamp		21						
		11t/m20	30-mrt	29-mei	20-aug	21-aug	24-sep	15-okt
1	atalanta	20						
2	bont zandoogje	108			16		5	
3	boomblauwtje	18						
4	bruin blauwtje	1						
5	bruin zandoogje	69						
6	citroenvlinder	24	1	3				
7	dagpauwoog	7						
8	distelvlinder	13			1		2	
9	eikenpage	11						
10	gehakelde aurelia	11	1					
11	groot dikkopje	24						
12	groot koolwitje	57			2			
13	grote vos	1						
14	hooibeestje	25		2	2	1		
15	icarusblauwtje	12		1				
16	klein geaderd witje	111		2	6	1	1	
17	klein koolwitje	84		2	16			
18	kleine parelmoervlinder	2						
19	kleine vos	3						
20	kleine vuurvinder	76		2	5		25	3
21	landkaartje	11						
22	oranje zandoogje	1						
23	oranjetipje	30	1	1				
Totaal individuen		719	3	13	48	2	33	3
Soorten		23	3	6	7	2	4	1
Waarneemdagen		38						

Tabel 6. Waarnemingen Boskant-Bullenkamp in 2011-2020 (totaal) en in 2021. Kleine vuurvinder (één van de weinige op struikhei), Bullenkamp, 20 augustus 2021).

Heide Bullenkamp (20 augustus 2021).

4.5 Hatertse Vennen-centraal

In de Hatertse Vennen-centraal zijn van 2011 t/m 2020 11 soorten waargenomen, in 2021 4 soorten. In 2021 is voor het eerst een kleine vuurvinder waargenomen (tabel 7). Dit deelgebied is van de vijf deelgebieden door mij het minst vaak bezocht.

Hatertse Vennen Centraal		11t/m20	2021				
			20-feb	26-apr	1-okt	8-okt	Totaal
1	Bont zandoogje	4			1	2	3
2	Boomblauwtje	2					
3	Bruin zandoogje	2					
4	Citroenvlinder	9	2	1			3
5	Dagpauwoog	1				1	1
6	Groot koolwitje	2					
7	Klein geaderd witje	9					
8	Klein koolwitje	5					
9	Kleine parelmoervlinder	1					
10	Kleine vuurvinder				1		1
11	Kleine vos	1					
Totaal individuen		36	2	1	2	3	8
Soorten		10	1	1	2	2	4
Waarnemingsdagen		14					4

Tabel 7. Waarnemingen Hatertse Vennen-centraal in 2011-2020 (totaal) en in 2021.

Bont zandoogje, Hatertse Vennen-centraal 8 oktober 2021.

4.6 Hatertse Vennen-oost

In de Hatertse Vennen-centraal zijn van 2011 t/m 2020 18 soorten waargenomen, in 2021 8 soorten. Dit zijn vooral algemene soorten, waaronder groentje en kleine vuurvinder. In 2021 zijn geen nieuwe soorten waargenomen (tabel 8). Bruin blauwtje en icarusblauwtje heb ik hier in 2021 niet gezien. Op een akker aan de zuidkant van het gebied en een akker bij het SBB-kantoor, twee plekken met kleine parelmoervlinder in voorgaande jaren, heb ik in 2021 gezocht naar deze soort, maar niet aangetroffen.

Hatertse Vennen oost		21					
	11t/m20	20-feb	26-apr	7-mei	10-sep	8-okt	Totaal
1 Atalanta	4				2		2
2 Bont zandoogje	3					6	6
3 Boomblauwtje	2						
4 Bruin blauwtje	1						
5 Bruin zandoogje	40						
6 Citroenvlinder	9	1	1	1			3
7 Dagpauwoog	1				3		3
8 Distelvlinder	6						
9 Groentje	17		2				2
10 Groot dikkopje	1						
11 Groot koolwitje	4						
12 Hooibeestje	4						
13 Icarusblauwtje	6						
14 Klein geaderd witje	14			1			1
15 Klein koolwitje	29				2		2
16 Kleine parelmoervlinder	7						
17 Kleine vuurvinder	15		2		4	6	12
18 Oranje zandoogje	11						
Totaal individuen	174	1	5	2	11	12	31
Soorten	18	1	3	2	4	2	8
Waarnemingsdagen	11						5

Tabel 8. Waarnemingen Hatertse Vennen-oost in 2011-2020 (totaal) en in 2021.

Rechts: Groentje, op 26 april 2021 in Hatertse Vennen-oost.

5 Kleine vuurvliinder

5.1 Inleiding

De vliegtijd van de kleine vuurvliinder is van eind april-half juni, eind juni-begin oktober en begin september-eind oktober in drie generaties. De derde generatie varieert van jaar tot jaar sterk in omvang (website De Vlinderstichting). In dit hoofdstuk zijn de waarnemingen van de kleine vuurvliinder in de deelgebieden Munnekeveld-Heiveld en Bullenkamp nader besproken. In 5.4 zijn de waarnemingen van de variatie f. caeruleopunctata besproken.

Er is een onderscheid gemaakt in waarnemingen van de voorjaarsgeneratie (20 april-30 juni) en waarnemingen van de najaarsgeneratie(s) (vanaf 1 juli). Er kon op voorhand geen onderscheid worden gemaakt tussen een tweede en derde generatie.

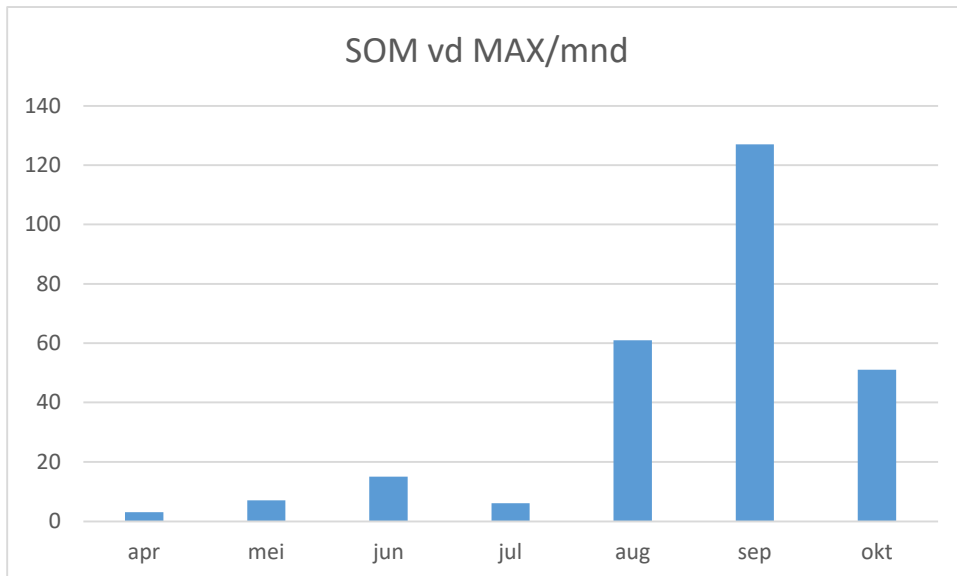
Niet alle waarnemingen van kleine vuurvliinder in de drie deelgebieden zijn gebruikt, uitsluitend de waarnemingen vanaf 2017. Tevens zijn de bezoeken voor 20 april niet in de tabellen vermeld; eigen eerste waarnemingen van de soort in het onderzoeksgebied betreffen zowel Munnekeveld als Heiveld op 27 april 2018.

5.2 Overzicht waarnemingen kleine vuurvliinder

In tabel 9 is het aantal bezoeken per gebied per jaar (2017 t/m 2021) opgenomen in de periode 20 april t/m 30 juni en 1 juli t/m 31 oktober. In totaal zijn er 24 bezoeken geweest (in 4 jaar) in de periode dat de voorjaarsgeneratie vliegt en 45 in het najaar. Tevens is het totaal gegeven van alle waargenomen individuen van de voorjaarsgeneratie (vj) en de najaarsgeneratie(s) (nj). Aanvullend geeft figuur 5 het totaal aantal individuen in de 4 gebieden en de 4 jaren per maand. Het aantal waargenomen individuen van april t/m juli is gering vergeleken met augustus t/m oktober, waarbij in september de meeste individuen zijn gezien. Over het algemeen is dus sprake van een kleine voorjaars- en een grotere najaarsgeneratie.

	Jaar	Bez 20-04 tm 30-06	Bez 01-07 tm 31-10	Ind vj	Ind nj
				SOM	SOM
Munnekeveld	17	2	5	1	19
	18	3	8	3	88
	19	1	6	0	15
	20	1	1	2	0
	21	2	2	2	32
Heiveld	17	3	4	1	8
	18	4	6	1	12
	19	2	8	6	11
	20	2	1	3	1
	21	1	2	1	22
Bullenkamp	17	2	3	0	20
	18	6	6	2	22
	19	1	8	0	15
	20	2	3	1	13
	21	1	4	2	33
Totaal		24	45	17	311

Tabel 9. Aantal bezoeken per jaar per gebied voorjaar (vj) en najaar (nj) ; totaal aantal waargenomen individuen voorjaar en najaar.

Figuur 5. Totaal aantal waargenomen individuen per maand in Munnekeveld, Heiveld, Bullenkamp van 2017 t/m 2021 (gesommeerd).

5.3 Verspreidingskaartjes per gebied

Munnekeveld (figuur 6)

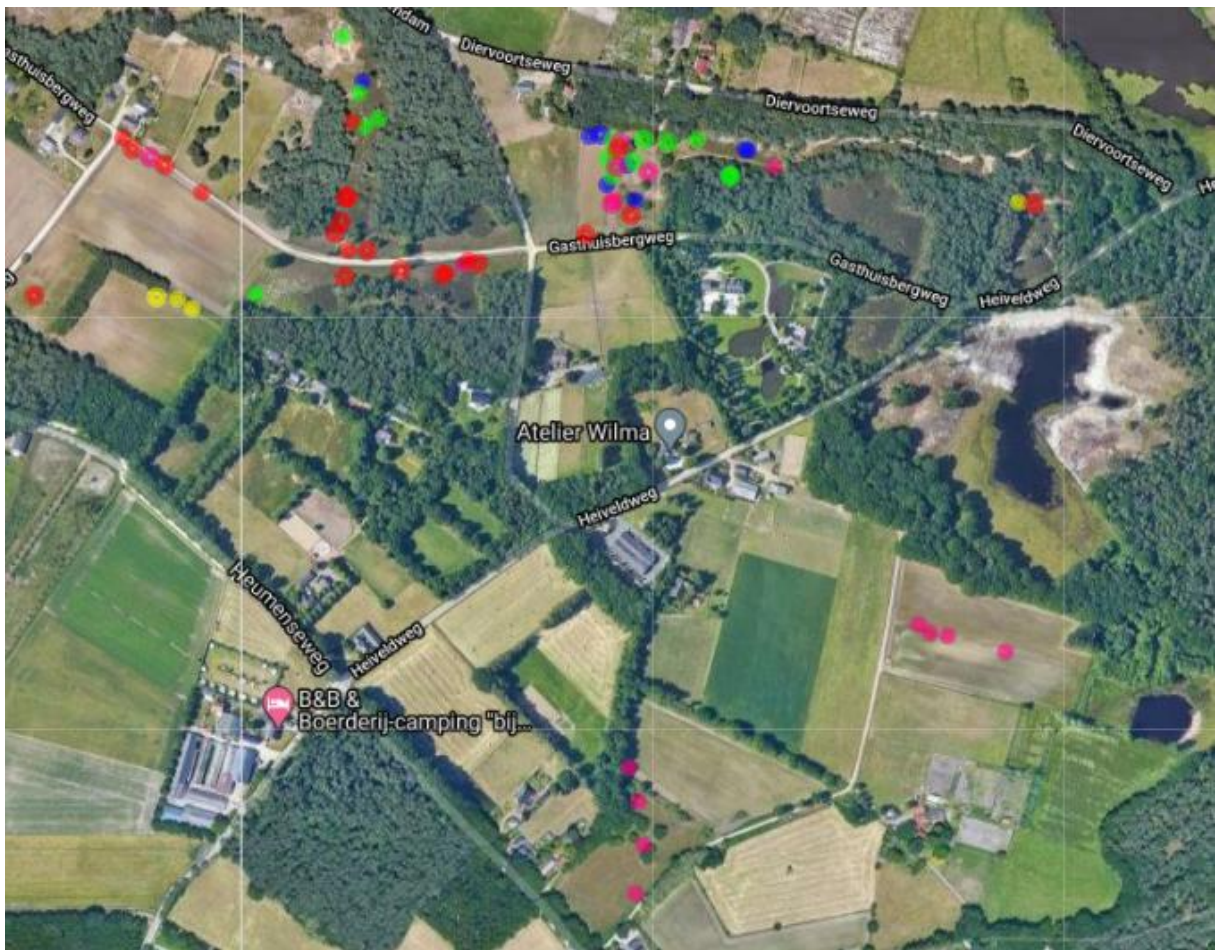
De waarnemingen zijn (vrijwel) alle gedaan op het heideterrein aan de noordzijde van het deelgebied. Dit deel is in 2013 grotendeels vrijgemaakt van opgaande begroeiing, waardoor extra leefgebied voor de kleine vuurvliinder ontstond. Kleine vuurvlinders zijn vooral gezien op de kale grond, niet zozeer op/boven de heide die vooral in het westelijk deel tussen de strook waarnemingen en de strook bos aan de noordzijde ligt. Het lijkt in figuur 5 alsof de populatie in 2018 meer oostelijk zat dan in 2021. In 2021 werden in elk geval oostelijk nauwelijks kleine vuurvlinders gezien en westelijk juist meer dan in eerdere jaren.

Figuur 6. Waarnemingen kleine vuurvliinder Munnekeveld 2017 (blauw 19), 2018 (groen 79), 2019 (roze 15), 2020 (geel 1), 2021 (rood 28).

Heiveld (figuur 7)

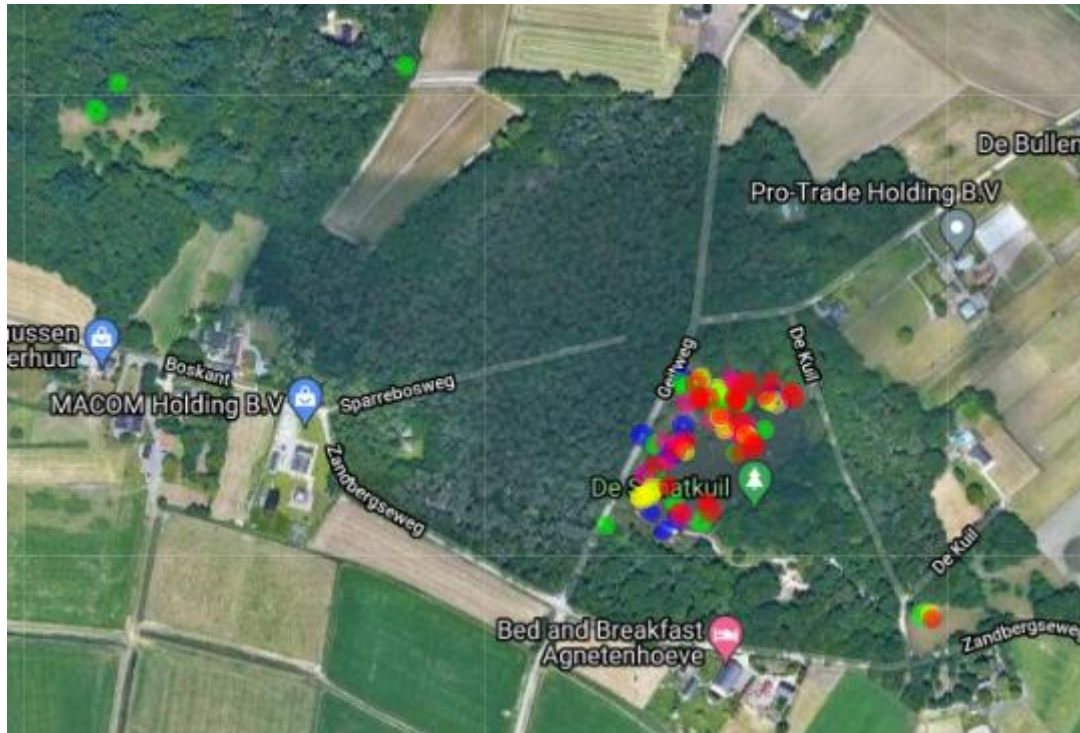
De meeste waarnemingen zijn gedaan in het noordwestelijk deel van het gebied, aansluitend op Munnekeveld. De oostpunt van Munnekeveld loopt uit in een smalle strook heide tussen grove dennenbos richting de Gasthuisbergweg. Ten oosten van de Vendam ligt een akker waar ook veel kleine vuurvinders zijn gezien. Vanaf daar gaat weer een smalle strook heide / stuifzand richting oost, waar relatief weinig kleine vuurvinders zijn gezien. Mogelijk is dit deel te weinig open. Geheel oost richting Diervoort is een heideterreintje met enkele waarnemingen. Ook langs de Gasthuisbergweg west van de Vendam is een strook in 2013 vrijgemaakt van bosopslag, hier is de soort ook regelmatig gezien. Het zuidelijk deel van Heiveld is minder vaak bezocht, west op een akkergebied zijn ook waarnemingen van de soort evenals zuidoost.

Figuur 7. Waarnemingen kleine vuurvlinder Heiveld 2017 (blauw 8), 2018 (groen 14), 2019 (roze 16), 2020 (geel 4), 2021 (rood 22).

Bullenkamp (figuur 8)

Het gros van de waarnemingen van kleine vuurvlinder is gedaan op het heitje van De Schatkuil. Oost daarvan is een klein schraal grasland tussen De Kuil en Zandbergseweg met jaarlijks enkele waarnemingen. Daarnaast is de soort in 2018 waargenomen langs de akker in het bos ten noorden van de Sparrebosweg en westelijker op een schraal graslandje ingeklemd in het bos.

Figuur 8. Waarnemingen kleine vuurvlinder Bullenkamp 2017 (blauw 19), 2018 (groen 25), 2019 (roze 14), 2020 (geel 14), 2021 (rood 27).

5.4 Maxima per gebied per jaar per maand

Het totaal aantal waargenomen individuen zegt weinig, omdat niet elk gebied elke maand met dezelfde frequentie is bezocht. Daarom is in tabel 10 het op een bezoek maximum aantal waargenomen individuen per gebied per jaar per maand weergegeven. Maanden zonder een bezoek zijn rood. Dit beeld per gebied komt overeen met figuur 9.

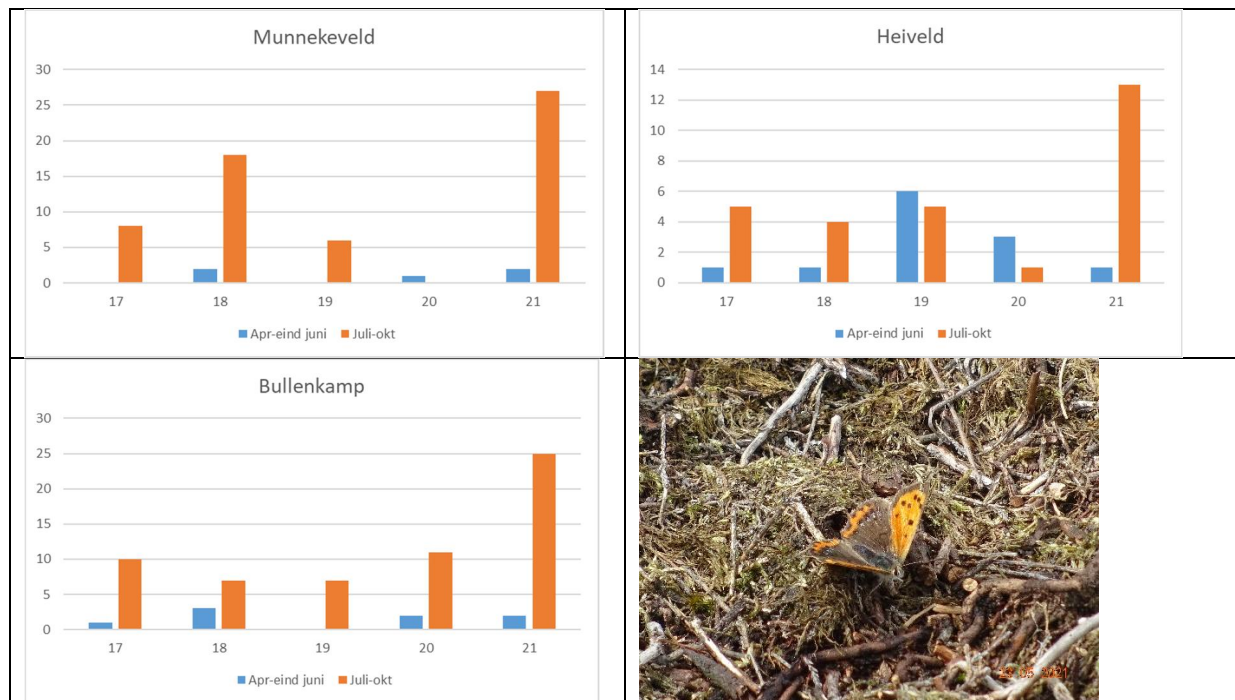
	Jaar	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt
Munnekeveld	17	0		0		5	8	3
	18	2	0	0	0	9	18	18
	19		0		0	1	6	4
	20			1	0			
	21	0	2			5	27	
Heiveld	17		1	0	0	5		3
	18	1	0	0	0	3	4	2
	19			6	5	1	1	2
	20		0	3	1			
	21		1			9	13	
Bullenkamp	17		1				10	8
	18	0	0	3	0	4	6	7
	19			0		3	7	1
	20		0	2	0	11	2	
	21		2			5	25	3
Totaal		3	7	15	6	61	127	51

Tabel 10. Maximum aantal waargenomen kleine vuurvinders per gebied, per jaar, per maand. Maanden zonder een bezoek zijn rood. Een 0 geeft aan dat het gebied wel is bezocht, maar dat er geen kleine vuurvinders zijn waargenomen.

5.5 Maxima per gebied per jaar - voorjaar en najaar

In figuur 9 is het maximum aantal waargenomen kleine vuurvinders per jaar per maand weergegeven. In de drie gebieden zijn in najaar 2021 de maximale aantallen van de kleine vuurvinder hoger dan in de jaren ervoor (terwijl in 2018 het totaal aantal waargenomen kleine vuurvinders door een groter aantal bezoeken het hoogste is). Dit ondanks een relatief laag aantal najaarsbezoeken t.o.v. de jaren ervoor (tabel 9).

In Munnekeveld en Heiveld is de najaarsgeneratie behalve in 2020 (voor- en najaar 1 bezoek) steeds groter dan de voorjaarsgeneratie, in beide gebieden zijn in voorjaar 2019 geen kleine vuurvinders gezien. In Heiveld zijn in 2019 (2 bezoeken voorjaar en 8 najaar) en 2020 (2 bezoeken voorjaar en 1 najaar) wel meer kleine vuurvinders in het voorjaar geteld.

Figuur 9. Maximum aantal getelde kleine vuurvlinders per gebied, per jaar, voor de voorjaars- en de najaarsgeneratie.

5.6 Variatie *f. caeruleopunctata*

Van 2011 t/m 2021 heb ik de kleine vuurvlinder 370x waargenomen in de Hatertse en Overasseltse Vennen, waarbij het ging om in totaal 410 individuen. Niet van alle kleine vuurvlinders zijn foto's gemaakt, of was op een foto de onderrand van de vleugel te zien. In totaal heb ik 23x een individu met blauwe vlekjes waargenomen (tabel 11, figuur 10), wat daarmee mogelijk een onderschatting is. Dit is bijna 7% van het totaal aantal waargenomen individuen.

De variant met 3 vlekjes per vleugel kwam het meest voor (11x), daarnaast zijn varianten met 1 (2x), 2 (5x) en 4 (5x) vlekjes waargenomen. De variant met 5 vlekjes per vleugel heb ik niet waargenomen.

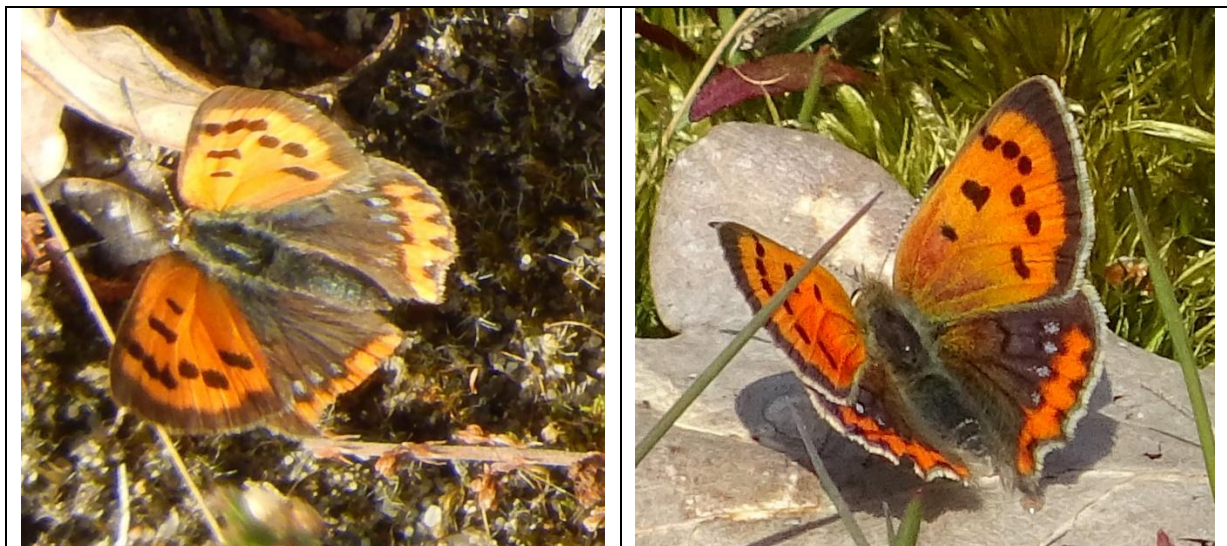
De meeste waarnemingen zijn gedaan op Munnekeveld (16x). In de overige deelgebieden betrof dit Bullenkamp 5x, Heiveld 1x, Heide 1x.

Eén waarneming betreft de voorjaarsgeneratie (7 mei 2021 Munnekeveld). De overige 22 individuen betreffen de najaarsgeneratie(s), in de maanden augustus t/m oktober.

De oorzaak van de variatie was in 1998 niet bekend, wel dat het aantal varieert van 2-4 per vleugel en ook per generatie (Veling, 1998). Van Gilst (2019) geeft aan dat de blauwe vlekjes zowel bij vrouwtjes als bij mannetjes voorkomt en dat het aantal varieert van 1-5 blauwe vlekjes per vleugel. Bij de najaarsgeneratie(s) zouden meer blauwe vlekjes voorkomen dan bij de voorjaarsgeneratie. In de derde generatie heeft zelfs meer dan 60% blauwe vlekjes, waarbij meer bij vrouwtjes. Van Gilst suggereert dat het voorkomen van blauwe vlekjes mogelijk aan het voorkomen van de waardplant schapenzuring gebonden is, deze komt in elk geval in Munnekeveld voor. Costers (2000) vond bij 23% van het aantal waargenomen individuen 1-4 blauwe vlekjes. De vastgestelde 7% voor de Overasseltse en Hatertse Vennen is dus mogelijk een onderschatting, maar het voorkomen van de variatie kan ook geografisch zijn bepaald.

Datum	1	2	3	4	5	Gebied
22-9-2017		1				MV
1-10-2017	1		1			BU
16-8-2018			1			MV
28-9-2018		2	2	2		MV
28-9-2018			1			BU
5-10-2018		1				MV
12-10-2018			1			MV
16-10-2018				1		MV
6-9-2019		1				BU
6-9-2019			1			MV
27-9-2019			1			MV
14-10-2019			1			MV
25-9-2020			1			Heide
7-5-2021				1		MV
20-8-2021			1			BU
20-8-2021	1					HV
24-9-2021				1		MV
Totaal	2	5	11	5	0	

Tabel 11. Waarnemingen van de variatie *f. caeruleopunctata* met aantal vlekjes en deelgebied.

Figuur 10. De variatie *f. caeruleopunctata* in de Overasseltse en Hatertse Vennen, met 3 en 4 blauwe vlekjes.

Referenties

- Costers, R., 2000. Kleine vuurvliinder zonder vuur. Vlinders 2(2000): 27.
- Gilst, A. van, 2019. Kleine vuurvinders met blauwe vlekjes. Vlinders 1(2019): 18-19.
- Hollander, H., 2005. Broedvogelinventarisatie Scoutingterrein St. Walrick – Heumen 2005. Rapport 1.
- Hollander, H., 2011. Broedvogelinventarisatie Alvernese Heide, Wijchen 2011. Rapport 14.
- Hollander, H., 2016. Inventarisatie Alvernese Heide, Wijchen, 2016. Broedvogels, zoogdieren, dagvlinders, amfibieën en reptielen, planten. Rapport 33.
- Hollander, H., 2018. Inventarisatie Boskant-Bullenkamp, Wijchen 2018. Vogels, zoogdieren, dagvlinders, planten en overige waarnemingen. Rapport 37.
- Veling, K., 1998. Kleine vuurvliinder: fel in kleur en gedrag. Vlinders, augustus 1998: 21-23.

Gebruikte urls:

- https://nl.wikipedia.org/wiki/Hatertse_en_Overasseltse_Vennen
- <https://waarneming.nl/gebied/info/24590>
- <https://www.vlinderstichting.nl/vlinders/overzicht-vlinders/details-vlinder/kleine-vuurvliinder>

Bijlage 1. Deelgebieden (waarneming.nl).

Munnekeveld: vooral het deel ten noorden van het doorgaande fietspad is onderzocht.

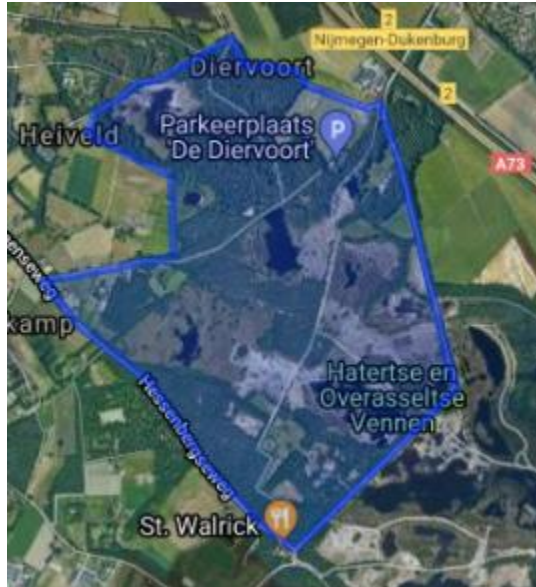
Heiveld: vooral het deel ten noorden van de Gasthuisbergweg is onderzocht.

Bullenkamp: rood = inventarisatie Hollander, 2018; geel = heideterrein 2021.

Hatertse Vennen-centraal: vooral het zuidelijke deel is onderzocht.

Hatertse Vennen-oost: vooral het centrale deel is onderzocht.

